

BARZDŽIŲ KAIMO XVII AMŽIAUS PAVARDĖS

Lietuvoje žinomos kelios *Barzdžių* vardu vadinamos vietovės. *Administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas* (1976: 29) mini Barzdžių kaimus, esančius Kretingos, Širvintų, Telšių rajonuose, ir tokiu vardu vadinamą Jurbarko rajono viensėdį. *Lietuvos vietovardžių žodynas* (2008: 394) dar nurodo Jurbarko rajone buvus tokį kaimą, Raseinių rajone viensėdį, Važniuose dvarą. Rokiškio rajone yra šaknyje kirčiuojami Baždziai. Čia kalbėsiu apie savo gimtuosius Barzdžius – Kretingos rajono Barzdžių kaimą ir jo žmonių pavardes.

Reikia manyti, kad Barzdžių kaimo vardas yra atsiradęs iš kadaise čia gyvenusių žmonių asmenvardžio *Barzdys*. Lietuvoje pavardė *Barzdys* išliko iki mūsų laikų. *Lietuvių pavardžių žodynas* (1985: 207) nurodo, kad tarpukario metais Lietuvoje buvo aštuoniolika šios pavardės šeimų, daugiausia – Kretingos, Plūngės ir Sedos apylinkėse; iš Salantų apylinkių, taigi ir iš Barzdžių, ji neužrašyta. Jos nepasitaikė rasti senesniuose Barzdžių kaimą mininčiuose šaltiniuose.

Seniausių užfiksuotų duomenų apie Barzdžių gyventojus ir jų pavardes yra Salantų bažnyčios krikšto ir santuokos įrašų knygoje, kurios rašytos nuo 1631 metų. Viena krikšto įrašų knyga, apimanti įrašus nuo 1631 iki 1640 metų, saugoma Martyno Mažvydo bibliotekos rankraščių skyriuje (*Metrica sive registrum baptizatorum ecclesiae Skiląndensis; Saląnty od r. 1631 do roku 1640*). Kita tokia knyga, apimanti įrašus nuo 1641 iki 1659 metų, saugoma Salantų bažnyčios archyve (*Salantensis Bapt.: Ab Anno 1641 Ad 1659*). Nuodugniau esu susipažinęs su 1641–1659 m. knyga, jos įrašais čia iš esmės ir remiuosi; ankstesnės knygos įrašus paminėsiu tik prabėgomis, kaip papildymus.

Knygoje yra daug įdomių duomenų iš Salantų ir jų apylinkių istorijos. Be kitų dalykų, neretai minimi Barzdžiai ir jų gyventojai. Pakrikštyta ir užrašyta nemažai Barzdžiuose gimusių vaikų, minima daug čia gyvenusių jų tėvų ir krikšto tėvų, tačiau pavardės *Barzdys* tenai nėra.

Aiškinamieji (tekstiniai) įrašai knygoje lotyniški, asmenų vardai lotyniškų formų: *Bapt. Filium Ioannem; Baptiz. Filiam Marinam*. Vietovardžiai ir pavardės rašomi lenkiškais rašmenimis, pagal lenkų rašybos taisykles: garsas „v“ rašomas raide *w*, garsas „š“ – raidžių samplaika *sz*, garsas „č“ – *cz* ir pan. Priesagos *-aitis*, *-aitė* rašomos *-aytis*, *-ayte*, pvz.: *Twaronaytis, Miłaszaytis, Czepayte*. Straipsnyje pavardes pateikiu perrašytas lietuviškais rašmenimis, pagal dabartinės lietuvių kalbos rašybos taisykles: *Tvaronaitis, Miłšaitis, Čepaitė* ir t. t. Sulenkintos formos pavardės taip pat pateikiamos perrašytos lietuviškais rašmenimis, o greta skliaustuose ir tokios, kaip buvo užrašyta: *Eidukova (Eydukowa), Stefanovič (Stefanowicz)*.

Peržiūrėtoji knyga gerokai aptrinta, keliolika pradžios ir keletas pabaigos lapų išblukę, neįskaitomi. Sunkiai įskaitomų lapų yra ir kitose vietose, tad knyga peržiūrėta ne visur vienodai – vienur ištisai ir nuosekliai, kitur išrinkti tik atskiri faktai. Duomenys apie Barzdžių gyventojus ištisai išrinkti iš 1643–1645 metų įrašų. Per tuos trejus metus iš Barzdžių pakrikštyta 17 vaikų ir užrašyta 17 tėvų pavardžių. Skirtingų pavardžių yra 15 (*Vilkaitis* yra trijuose įrašuose), iš jų tik dvi pirminės – viena morfologiškai normali *Blozeris*, kita be galūnės – *Benik*. Kitos trylika yra tėvavardinės pavardės: *Ankštakaitis, Čepaitis, Dvaronaitis, Eidukaitis, Jonaitis, Kidikaitis, Miłšaitis, Mockaitis, Stasaitis, Tauraitis, Vabalaitis, Vilkaitis, Žutaitis*. Tiksliau sakant, tai patroniminės pavardės, nes sudarytos ne vien iš tėvų vardų, o ir iš kitokių tėvą reiškiančių asmenvardžių. Greičiausiai daugelis iš jų ir buvo tik tėvavardžiai, arba patronimai, o ne paveldimos pavardės. Pavardėmis jas galima vadinti todėl, kad įrašuose eina po vardo.

Dalis krikšto tėvų pavardžių tokios pat kaip tėvų pavardės, bet yra ir naujų. Šešios naujos patroniminės pavardės: *Lekstutaitis, Pikturnaitis, Skaidutaitis, Steponaitis, Urbonaitis, Valutaitis*; kitokių naujų pavardžių penkios: trys morfologiškai normalios – *Alekstutis, Kadys, Miłšius*, viena be galūnės – *Lazar*, viena sulenkintos formos – *Urbanovič (Urbanowicz)*. Iš viso per trejus metus iš Barzdžių užrašytos šešios pirminės, viena sulenkinta ir 19 patroniminių vyrų pavardžių.

Motinių pavardžių tų metų įrašuose nėra, – tėvų užrašyti vardai ir pavardės, motinų tik vardai: *Pakrikštijo sūnų Joną Adomo Vilkaičio ir Anetės iš Barzdžių (Bapt. Filium Ioannem Adami Wilkaytis et Anete de Barzdie)*. Krikšto motinų pavardės visur užrašytos – iš viso jų yra 17. Skirtingų pavardžių 15, iš jų 10 mergautinės: *Bružaitė, Eidukaitė, Kadaitė, Kidikaitė, Lekstutaitė, Miłšaitė, Pilkaitė, Pusinaitė, Srutaitė, Urbonaitė*. Trys ištekėjusių moterų

pavardės su priesaga *-ienė*: *Kidrečienė, Milašienė, Vilkienė*; dvi sulenkintos – *Eidukova (Eydukowa)* ir *Raigaisiova (Raygaisiowa)*.

Dažniausia tų metų Barzdžių kaimo pavardė yra *Vilkaitis*. Trijose vietose taip užrašyti vaiko tėvai ir trijose – krikšto tėvai. Taip pat paplitusi *Milašių* pavardė: yra krikšto tėvas *Milašius*, tėvas *Milašaitis*, krikšto motinos *Milašaitė* ir *Milašienė*. Po du kartus užrašyta *Kidikaitis* ir *Kidikaitė*. Yra *Eidukaitis, Eidukaitė* ir *Eidukova (Eydukowa)*. Randama iš *Urbono* kilusių pavardžių: vieną kartą užrašytas *Urbonaitis*, du kartus *Urbonaitė*, kartą sulenkinta *Urbono* pavardė *Urbanovič (Urbanowicz)*. Kad tai ta pati giminė, galima spręsti iš įrašo, kur *Urbanovič* ir *Urbonaitė* yra to paties vaiko krikšto tėvai.

Iš kitų to dešimtmečio metų pavardės ištiesai neišrinktos, bet ir atrankiniu būdu pasižvalgius jų rasta nemažai. Kartojasi dalis tų pačių pavardžių, bet yra ir kitokių. Naujų neišvestinių pavardžių nepastebėta, bet rastos septynios naujos vyrų patroniminės pavardės: *Kripaitis, Lukošaitis, Merkaitis, Povilaitis, Ščeponaitis, Tvarionaitis, Žalimaitis*. Nemaža naujų mergautinių pavardžių: *Bučaitė, Čepaitė, Grigalaitė, Jonaitė, Mickaitė, Stankaitė, Tvarionaitė, Vilkaitė, Zokaitė* (yra taip užrašytų ir krikšto, ir vaiko motinų). Viena krikšto motina užrašyta ištekėjusios pavarde – *Lekstutienė*.

Daug naujų pavardžių šeštojo dešimtmečio įrašuose. Naujų nepatroniminių vyrų pavardžių vos keletas: *Gložis, Srutis, Vilkas* (yra užrašyta ir be galūnės *Vilk*), *Kiaulianis*. Atsirado dvi naujos sulenkintos krikšto tėvų pavardės – *Kavalski (Kawalski)* ir *Stefanovič (Stefanowicz)*, pastaroji užrašyta net keturiose vietose. Beveik neliko moterų pavardžių su priesaga *-ienė*, taip užrašyta tik viena – *Stropienė*. Padaugėjo sulenkintų pavardžių, sudarytų su priesaga *-ova (-owa)*: *Vilkiova (Wilkiowa), Laiviova (Laiwiowa), Kiaulianova (Kiaulanowa), Vaistkojova (Waistkoiowa), Kadaiciova (Kadayciowa)*.

Kaip ir anksčiau, vyrauja patroniminių priesagų *-aitis, -aitė* vediniai. Naujų patroniminių vyrų pavardžių vienuolika: *Bručaitis, Graužaitis, Kniupštaitis, Lietutaitis, Motiejaitis, Petraitis, Pilypaitis, Romeikaitis, Šeputaitis, Urnikaitis, Vaitiekaitis*. Dar daugiau naujų mergautinių pavardžių: *Akstinaitė, Andrutaitė, Butkaitė, Didikaitė, Dikaitė, Kniupštaitė, Kumpikaitė, Mykolaitė, Pembaitė, Petrikaitė, Povilaitė, Rojaitė, Stropaitė, Valantinaitė, Žilaitė, Žutaitė*.

Iš viso per du dešimtmečius užrašytos aštuonios lietuviškos pirminės vyrų pavardės: *Alekstutis, Blozeris, Gložis, Kadys, Kiaulianis, Milašius, Srutis, Vilkas*. Dar dvi užrašytos be galūnių – *Benik* ir *Lazar*. Pirmoji, be abejonės, buvo *Benikas*, antroji galėjo būti *Lazaris, Lazaras* arba tiesiog *Lozorius*. Abi

minėtos pavardės užrašytos tame pačiame įrašė – tėvas *Benik*, krikšto tėvas *Lazar*. Kad pavardžių galūnės numestos savivališkai, rodo *Vilko* pavyzdys – vienur (pirmiau) užrašyta *Vilkas*, kitur (vėliau) *Vilk*.

Trys vyrų pavardės sudarytos su lenkiškomis priesagomis: *Urbanovič*, *Stefanovič*, *Kavalski*. *Urbanovič* kilusi iš *Urbono*, greičiausiai tai sulenkintas *Urbonaitis*; *Stefanovič* gali būti sulenkintas *Steponaitis*. Barzdžiuose iš tikrųjų buvo ir *Urbonaitis*, ir *Steponaitis*. Kelios sulenkintos vyrų pavardės rodo, kad pavardžių lenkinimas jau buvo prasidėjęs, bet dar neįsibėgėjęs.

Iš viso rastos penkios lietuviškos su priesaga *-ienė* sudarytos moterų pavardės: *Kidrečienė*, *Lekstutienė*, *Milašienė*, *Stropienė*, *Vilkienė*. Keturios užrašytos penktajame dešimtmetyje, *Stropienė* – šeštajame. Iš moterų pavardžių galima atsekti buvusias atitinkamas vyrų pavardes: įrašuose yra *Vilkas* ir *Vilkienė*, *Milašius* ir *Milašienė*; *Stropienė*, *Kidrečienė* ir *Lekstutienė* užrašytų vyriškų atitikmenų neturi, bet Barzdžiuose turėjo būti jų vyrai *Stropus*, *Kidrečis* (*Kidrečas*), *Lekstutis* (tokią pavardę buvus rodo ir *Lekstutaitis* su *Lekstutaite*).

Sulenkintos septynios moterų pavardės: *Eidukova* ir *Raigaiciova* užrašytos penktajame dešimtmetyje, *Kiaulianova*, *Laiviova*, *Kadaiciova*, *Vilkiuva*, *Vaistkojova* – septintajame dešimtmetyje. Tie užrašymai rodo, pirma, kad moterų pavardės lenkintos labiau negu vyrų, antra, kad per dešimtmetį moterų pavardžių lenkinimas paspartėjo. Pastarąjį polinkį paliudija ir toks faktas, kad penktajame dešimtmetyje užrašyta *Vilkienė*, šeštajame dešimtmetyje jau *Vilkiuva*. Reikia manyti, kad ir kitos tokios pavardės turėjo lietuviškus atitikmenis: *Eidukienė*, *Laivienė*, *Kiaulianienė*, *Vaistkojienė*, *Kadaitienė*, *Raigaitienė*. Gyvojoje vietos žmonių kalboje tik tokios moterų pavardės ir tegalėjo būti, o sulenkintos jos buvo įrašų rašytojų.

Iš sulenkintųjų moterų pavardžių galima atkurti atitinkamas lietuviškas vyrų pavardes. Jų ryšį akivaizdžiai rodo užrašytosios poros: *Vilkas* ir *Vilkiuva* (yra ir *Vilkienė*), *Kiaulianis* ir *Kiaulianova*. Nors atitinkamų vyrų pavardžių neužrašyta, bet aišku, kad *Eidukova* padaryta iš *Eidukas* (*Eiduką* paliudija *Eidukaitis* su *Eidukaite*), *Laiviova* – iš *Laivos*, *Vaistkojova* – iš *Vaistkojis* (ar *Vaistkojys*). Sulenkintų moterų pavardžių padaryta ir iš patronimų: *Kadaiciova* iš *Kadaitis* (*Kadaičio* įrašuose nerasta, bet yra *Kadys* ir *Kadaitė*), *Raigaiciova* iš *Raigaitis*.

Iš tiesiogiai užfiksuotų ir iš moterų pavardžių atsekamų vyrų pavardžių iš viso turime 16 pirminių vyrų pavardžių: *Alekstutis*, *Benikas*, *Blozeris*,

Eidukas, Gložis, Kadys, Kiaulianis, Kidrečis, Laivoys, Lazaris, Lekstutis, Milašius, Srutis, Stropus, Vaistkojys, Vilkas.

Aptariamuosiuose krikšto įrašuose kur kas daugiau pavardžių su patroniminėmis priesagomis *-aitis, -aitė*, jeigu tokius patronimus galima vadinti pavardėmis. Vyriškųjų pavardžių su patronimine priesaga *-aitis* krikšto įrašų knygoje iš viso rasta 37: *Ankštakaitis, Bručaitis, Čepaitis, Dvaronaitis, Eidukaitis, Graužaitis, Jonaitis, Kidikaitis, Kniupštaitis, Kripaitis, Lekstutaitis, Lietutaitis, Lukošaitis, Merkaitis, Milašaitis, Mockaitis, Motiejaitis, Petraitis, Pikturnaitis, Pilypaitis, Povilaitis, Romeikaitis, Skaidutaitis, Stasaitis, Steponaitis, Ščeponaitis, Šeputaitis, Tauraitis, Tvaronaitis, Urbonaitis, Urnikaitis, Vabalaitis, Vaitiekaitis, Valutaitis, Vilkaitis, Žalimaitis, Žutaitis.*

Mergautinių pavardžių su priesaga *-aitė* iš viso 35: *Akstinaitė, Andrutaitė, Bružaitė, Bučaitė, Butkaitė, Čepaitė, Didikaitė, Dikaitė, Eidukaitė, Grigalaitė, Jonaitė, Kadaitė, Kidikaitė, Kniupškaitė, Kumpikaitė, Lekstutaitė, Mickaitė, Milašaitė, Mykolaitė, Pembaitė, Petrikaitė, Pilkaitė, Povilaitė, Pusinaite, Rojaitė, Srutaitė, Stankaitė, Stropaitė, Tvaronaitė, Urbonaitė, Valantinaitė, Vilkaitė, Zokaitė, Žilaitė, Žutaitė.*

Iš rastųjų patronimų keliolika sudaryti iš tėvo vardo. Tai vyrų tikrieji tėvavardžiai: *Petraitis, Stasaitis, Lukošaitis, Motiejaitis, Pilypaitis, Steponaitis, Vaitiekaitis*; vyriškieji ir moteriškieji asmenvardžiai: *Jonaitis* ir *Jonaitė*, *Povilaitis* ir *Povilaitė*, *Urbonaitis* ir *Urbonaitė*; mergautinės pavardės: *Grigalaitė, Mykolaitė, Valantinaitė.*

Tačiau didelė dauguma patroniminių pavardžių susiejamos su tokiais asmenvardžiais, kuriuos galima laikyti pirminėmis pavardėmis. Iš vyriškųjų patronimų atsekamos pavardės: *Ankštakys, Bručas, Dvaronas, Graužas, Kripas, Lietutis, Merkys, Mockus, Pikturnis, Romeika, Skaidutis, Ščeponas, Šeputis, Tauras, Urnikis, Vabalas, Valutis, Žalimas*; iš vyriškųjų ir moteriškųjų: *Čepas, Eidukas, Kidikas, Kniupšta, Lekstutis, Milašius, Tvaronas, Vilkas, Žutas*; iš moteriškųjų: *Akstinas, Andrutis, Bružas, Bučas, Butkus, Didikas, Dikis, Kadys, Kumpikas, Mickus, Pemba (ar Pembas), Petrikas, Pilkis (ar Pilka), Pusinas, Rojus, Srutis, Stankus, Stropus, Zokas, Žilys (ar Žilius).*

Galima manyti, kad tokios pavardės galėjo būti XVII amžiaus Barzdžių kaime. Krikšto įrašuose iš jų užfiksuotos tik keturios – *Kadys, Milašius, Srutis* ir *Vilkas*; dar trys – *Eidukas, Lekstutis, Stropus* atsekamos iš ištekėjusių moterų pavardžių. Lieka 40 realiai neužfiksuotų pavardžių.

Tėvavardinių pavardžių į Barzdžius galėjo atsinešti iš kitų vietų čia atitekėjusios moterys ir į užkurius atėję vyrai. Tokios jų pavardės, sudarytos

iš kitų vietų pirminių pavardžių, buvo rašomos santuokų įrašuose, o pagal juos ir krikšto įrašuose, – tik santuokos įrašė buvo įrašoma vieta, iš kur asmuo kilęs, o krikšto įrašė kaip Barzdžių gyventojas. Pavyzdžiui, santuoką sudarė *Albertas Vilkaitis iš Barzdžių* ir *Apolonija Akstinaitė iš Pesčių*, o jų sūnaus Jono krikšto įrašuose rašoma, kad jis yra sūnus *Alberto Vilkaičio* ir *Apolonijos Akstinaitės iš Barzdžių*. *Akstinaitė* atsidūrė Barzdžiuose, o iš jos pavardės atkuriamas *Akstinas* gyveno ne Barzdžiuose. Taigi iš patronimų atsekamų pavardžių sąrašas nereiškia, kad visos tokios pavardės buvo Barzdžių kaime.

Kita vertus, XVII amžiaus Barzdžių kaime buvo ir tokių pavardžių, kurios nepateko į aptariamojo laikotarpio įrašus. Antai prabėgom pasižvalgius po ketvirtojo dešimtmečio krikšto įrašų knygą, dar rasta pavardė *Balandis*, moters pavardė *Zabitiėnė*, iš kurios atsekamas *Zabitis*, tėvavardžiai *Kasparaitis* ir *Martinaitis*, patronimai *Baltrimaitis*, *Jauraitis*, *Kusaitis*, *Lapaitis*, *Mekšaitis*, *Šėporaitis*, *Tautgalvaitis*, rodantys pirmines pavardes *Baltrimas*, *Jaura*, *Kusa* (ar *Kusas*), *Lapė* (ar *Lapas*), *Mekšys*, *Šėporas*, *Tautgalvis*.

Krikšto įrašai duoda tik apypilnį pavardžių vaizdą. Tikslaus jų skaičiaus neparodytų net ir visos išrinktos pavardės. Iš įrašų taip pat negalima spręsti, kurie iš Barzdžių minimi asmenys buvo tikrieji, nuolatiniai to kaimo gyventojai, o kurie laikinai ar atsitiktinai ten patekė. Iš atskirų neilgą laikotarpį apimančių metrikų knygų nieko negalima spręsti apie tolesnę kaimo pavardžių istoriją. Jų likimą galime įsivaizduoti tik anuometines pavardes palyginę su dabartinėmis.

Kaip matyti iš 1853 ir 1896 metais sudarytų Salantų parapijos parapijiečių sąrašų ir iš įvairių XX šimtmečio šaltinių, nuo XIX amžiaus vidurio Barzdžiuose nebuvo nė vienos iš tų pavardžių, kurios tiesiogiai užfiksuotos XVII amžiaus įrašuose. Tik keletą pavardžių galima susieti su to amžiaus patronimais. Visai tokia pat buvo *Kripas*, kiek pakeistos formos *Stonkus* (plg. *Stankaitė*), *Dvarijonas* (plg. *Dvaronaitis*), tikriausiai ir *Kniūkšta* susiekia su *Kniupštaičiu*, galima išvelgti priebalsių susikeitimą ir įtarti *Meškio* giminystę su *Mekšaičiu* – ir viskas. Pačių patroniminių pavardžių XX amžiaus Barzdžiuose beveik nebuvo, tik trumpai pasirodė *Banaitis*, *Markaitis* ir *Simaitis*.

Barzdžių pavardžių likimas geriau matyti iš jų lyginimo su bendrosiomis dabartinėmis pavardėmis. Daugelis įrašuose tiesiogiai užfiksuotų ir iš moterų pavardžių atsekamų pavardžių (*Balandis*, *Benikas*, *Eidukas*, *Kadys*, *Lai-*

vys, *Lekstutis, Milašius, Stropus, Vilkas, Zabitis*) dabar yra gerai žinomos, jos pateiktos ir *Lietuvių pavardžių žodyne*, tik ten yra ne *Gložis, Srutis, o Gložys, Srutys*, ne *Lazaris, o Lazaras*, ne *Kiaulianis, o Kiaulėnas*. Visai nėra šių keturių: *Alekstutis, Blozeris, Kidrečis, Vaistkojys*.

Kur kas labiau skiriasi XVII amžiaus įrašų ir dabartinės patroniminės pavardės. Įrašuose patroniminių asmenvardžių daug daugiau: tiesiogiai užfiksuotų pirminių pavardžių rasta 11, priesagą *-aitis* turinčių patronimų – 46 (santykis 1 : 4,5). *Lietuvių pavardžių žodyne* viena priesagą *-aitis* turinti pavardė tenka maždaug dvidešimčiai kitokių pavardžių (santykis 20 : 1). Peršasi išvada, kad anuometiniai įrašų patronimai buvo tik konkrečiam asmeniui pavadinti sudaryti asmenvardžiai, bet tikrosiomis pavardėmis nepatapo. Tiesa, tai pasakytina ne apie visus patronimus.

Paveldimomis pavardėmis virto ir dabartinėje vartosenoje įsigalėjo tikrieji tėvavardžiai, t. y. iš vardų sudaryti patronimai. *Lietuvių pavardžių žodyne* kaip pavardės pateikti visi XVII amžiaus įrašuose užfiksuoti Barzdžių kaimo tėvavardžiai: *Jonaitis, Kasparaitis, Lukošaitis, Martinaitis, Motiejaitis, Petraitis, Pilypaitis, Povilaitis, Stasaitis, Steponaitis, Urbonaitis, Vaitiekaitis*.

Iš 34-ių patronimų, kurie sudaryti ne iš vardų, kaip savarankiškos pavardės *Lietuvių pavardžių žodyne* pateikta tik penkiolika (žodyne yra ir jų paplitimo skaičiai). Iš jų dažnesnės tik penkios pavardės: *Čepaitis* (138), *Mockaitis* (90), *Vilkaitis* (71), *Kripaitis* (48), *Eidukaitis* (40). Trys užrašytos vos po keletą kartų – *Dvaronaitis* (4), *Kusaitis* (3), *Tauraitis* (3), penkios – *Mekšaitis, Vabalaitis, Merkaitis, Romeikaitis, Šeputaitis* po vieną kartą (trys pastarosios atkurtos iš suvokietintų formų *Merkeit, Romeikat, Scheputtat*).

Dabartinėmis pavardėmis nevirto ir *Lietuvių pavardžių žodyne* nepateikta šių patronimų: *Ankštakaitis, Baltrimaitis, Bručaitis, Graužaitis, Jauraitis, Kidikaitis, Kniupštaitis, Lekstutaitis, Lietutaitis, Milašaitis, Pikturnaitis, Skaidutaitis, Ščeponaitis, Tautgalvaitis, Tvaronaitis, Urnikaitis, Valutaitis, Žutaitis, Žalimaitis*. Juos nukonkuravo atitinkamos pirminės pavardės: *Baltrimas, Bručas, Graužas (Grauža), Jaura, Kidikas* ir pan., bet pirminių asmenvardžių *Ankštakys, Lietutis, Skaidutis* minėtame pavardžių žodyne nėra. Kai kuriuos lietuviškus patronimus iš vartosenos galėjo išstumti suslavinti variantai: *Lekstutaitį – Lekstutavičius, Ščeponaitį – Ščeponavičius, Tvaronaitį – Tvaronavičius; Milašaitis* turėjo net tris konkurentus – *Milašiūną, Milašauską* ir *Milaševičių*.

Galima suprasti ir priežastis, kodėl XVII amžiaus tėvavardžiai įsigalėjo kaip pavardės, o daugelis patronimų dingo iš vartosenos. Pirmasis žmogaus

asmenvardis yra vardas, taip, vien vardu be pavardės, vaikas buvo įrašomas krikšto įrašė. Kito, papildomo, asmenvardžio prirėikia, kai asmuo iš šeimos patenka į visuomenę. Toks asmenvardis buvo tėvavardis arba kitoks patronimas, kuris asmenį įvardija pagal jo ryšį su tėvu: *Petraitis* – Petro sūnus, *Milašaitis* – Milašiaus sūnus. Šių patronimų prirėikia santuokos įrašuose, nes jaunieji tuokiasi kaip tėvų sūnūs ir dukterys. Pagal santuokos įrašus jų patronimai perkeliāmi ir į vaikų krikšto įrašus.

Kai asmuo tampa savarankiškas, perima tėvo ūkį, pats turi vaikų, kuriems savo ruožtu reikia patronimų, tėvu tapusio asmens patronimas darosi nebeprankus. Iš pavardės sudarytas suaugusio žmogaus patronimas lengvai pakeičiamas pavarde (*Milašiaus* sūnus *Milašaitis*, subrendęs ir tapęs savarankiškas, pasidaro *Milašius*). Asmuo įgyja dvi pavardes – patroniminę ir iš jos atkuriamą pirminę. Tokius pavardžių variantus yra aprašiusi Vitalija Maciejauskienė (1991: 151–157), tik ji kalba apie tos pačios šeimos narių skirtingas pavardes. Jos tyrimas leidžia manyti, kad turėjo būti ir pereinamasis tarpsnis, kai vienas asmuo turėjo abu pavardės variantus. Natūralu, kad iš konkuruojančių variantų paprastai įsigali pirminės pavardės.

Tačiau tokių variantų neturi iš vardų sudaryti patronimai, tikrieji tėvavardžiai. Tėvo vardas patronimo neatstoja, nuo patronimo prie tėvo vardo asmuo grįžti negali, taip pavadintas jis lieka visą laiką – *Petro* sūnus *Petraitis* nei subrendęs, nei pasenęs netampa *Petru* – jis yra tik *Petraitis*. Todėl tėvavardžiai lengvai ir virto pavardėmis.

Reikia manyti, kad išvados, kurias leidžia daryti Barzdžių kaimo pavardžių likimas, tinka ir kitoms lietuvių pavardėms.

LITERATŪRA

- Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas*, 2 dalis. Parengė Z. Noreika, V. Stravinskas, Vilnius: Mintis, 1976.
- Lietuvių pavardžių žodynas*. Rengėjai A. Vanagas (ats. red.), V. Maciejauskienė, M. Razmukaitė, Vilnius: Mokslas, 1 dalis (A–K), 1985; 2 dalis (L–Ž), 1989.
- Lietuvos vietovardžių žodynas*, 1 tomas (A–B), Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.
- Maciejauskienė V. 1991: *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas.

Gauta 2010 11 11

SURNAMES IN THE VILLAGE OF BARZDŽIAI IN THE 17TH CENTURY

S u m m a r y

The surnames of residents of the village of Barzdžiai were collected from the church records of the 17th century of Salantai Church. The following primary surnames have been established: nine male surnames include *Alekstutis, Balandis, Blozeris, Gložis, Kadys, Kiaulianis, Milašius, Srutis, Vilkas*; two surnames have no gender flexions, namely, *Benik* and *Lazar*; three surnames are Slavonicized, namely, *Kavalski, Stefanovič, Urbanovič*.

Six female surnames with the suffix *-ienė* include the following: *Kidrečienė, Lekstutienė, Milašienė, Stropienė, Vilkienė, Zabitiėnė*. Another six female surnames are Slavonicized forms, namely, *Eidukova, Kiaulianova, Laiviova* etc. Patronymic names with the suffixes *-aitis* and *-aitė* constitute the largest group of names in the church records – more than 40 such names were found. The total number of different primary surnames, reconstructed from female and patronymic surnames, exceed 50 items.

The surnames of the village residents had completely changed before the beginning of the 20th century. None of the primary surnames of the 17th century was preserved while many of the male patronyms disappeared from use both in Barzdžiai and elsewhere. The newly inherited surnames originate from patronymic first names, e. g. *Jonaitis, Petraitis* etc.

PRANAS KNIŪKŠTA
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius